

SỰ THAY ĐỔI VỀ THU NHẬP CỦA NGƯỜI DÂN SAU THU HỒI ĐẤT ĐỂ XÂY DỰNG KHU CÔNG NGHIỆP CÁC YẾU TỐ ẢNH HƯỞNG VÀ GỢI Ý CHÍNH SÁCH

PGS.TS. ĐINH PHI HỒ* & ThS. HUỖNH SƠN VŨ**

Cùng với quá trình hình thành và phát triển các khu công nghiệp (KCN), tình hình thu hồi đất để phục vụ cho xây dựng các khu - cụm công nghiệp (K-CCN) diễn ra mạnh mẽ trên địa bàn cả nước, nhất là ở vùng nông thôn. Những hộ nông dân bị thu hồi đất phải đương đầu với sự thay đổi nguồn lực để tạo ra sinh kế và thu nhập của mình. Để phát triển các KCN bền vững, phục vụ cho công nghiệp hóa cần phải quan tâm một cách đầy đủ đến sự thay đổi cuộc sống và thu nhập của người dân bị mất đất. Một nguyên lý cơ bản của thu hồi đất là phải đảm bảo cho người dân có cuộc sống và thu nhập thay đổi theo hướng tốt hơn và giới hạn ít nhất là phải ngang bằng như trước khi bị thu hồi đất. Tìm hiểu về thay đổi thu nhập và các yếu tố ảnh hưởng đến thu nhập của người dân bị thu hồi đất là một thách thức của các nhà khoa học và chính sách vì sẽ cung cấp những luận cứ khoa học cho các chính sách đền bù - giải tỏa cho các hộ dân nằm trong vùng quy hoạch các K-CCN. Dựa vào khung lý thuyết sinh kế bền vững và thực tiễn VN, nhóm nghiên cứu đã xây dựng mô hình hồi quy Binary Logistic nhằm định lượng các yếu tố ảnh hưởng đến thu nhập của các hộ gia đình bị thu hồi đất. Nghiên cứu tiến hành điều tra trực tiếp 94 hộ gia đình bị thu hồi đất tại KCN Tân Phú Trung huyện Củ Chi TP.HCM để ứng dụng và kiểm định mô hình trên thực tiễn. Kết quả cho thấy, có 6 nhân tố ảnh hưởng đến thu nhập bao gồm: Trình độ học vấn của chủ hộ, số lao động trong hộ, hộ có dùng tiền đền bù vào việc đầu tư cho sản xuất kinh doanh, hộ có lao động làm việc trong KCN, tỷ lệ phụ thuộc và diện tích đất bị thu hồi của hộ.

1. Giới thiệu

Trong thời gian qua, quá trình hình thành và phát triển các KCN đã tạo ra một hệ thống kết cấu hạ tầng mới hiện đại, góp phần mở rộng nhanh chóng nguồn vốn và trở thành yếu tố quan trọng ảnh hưởng đến tốc độ tăng trưởng GDP, chuyển dịch cơ cấu kinh tế, giải quyết hàng triệu việc làm, và tạo thu nhập ở VN. Cùng với quá trình này, tình hình thu hồi đất để phục vụ cho xây dựng các KCN diễn ra mạnh mẽ trên địa bàn cả nước. Trong 7 năm (từ năm 2001- 2007), tổng diện tích đất nông nghiệp đã thu hồi chuyển sang

đất phi nông nghiệp lên đến trên 500.000 ha. Nếu tính mỗi ha đất thu hồi ảnh hưởng tới 10 lao động nông nghiệp [1], sự thu hồi đất nông nghiệp trong 7 năm qua đã ảnh hưởng tới đời sống của 5 triệu người lao động. Đã có nhiều công trình nghiên cứu về đền bù - giải tỏa của các KCN, tuy nhiên sự thay đổi về cuộc sống và thu nhập của người dân sau thu hồi đất chưa được chú ý đến một cách đầy đủ, nhất là định lượng được những yếu tố ảnh hưởng đến thay đổi thu nhập của họ. Do đó, nhận diện được một cách khoa học các tác động đến thay đổi thu nhập của người dân bị thu hồi đất là thách thức của các nhà nghiên cứu và chính sách ở

* Trường Đại học Kinh tế TP.HCM

** Huyện Ủy Hóc Môn

VN. Để thực hiện điều này, nhóm tác giả tiến hành một nghiên cứu điển hình tại KCN Tân Phú Trung, huyện Củ Chi, TP.HCM nhằm tìm kiếm những bằng chứng thực tiễn. Nội dung bài viết tập trung vào hai vấn đề chính: Xây dựng mô hình định lượng các yếu tố tác động đến thay đổi thu nhập của người dân sau thu hồi đất và gợi ý chính sách cho địa phương.

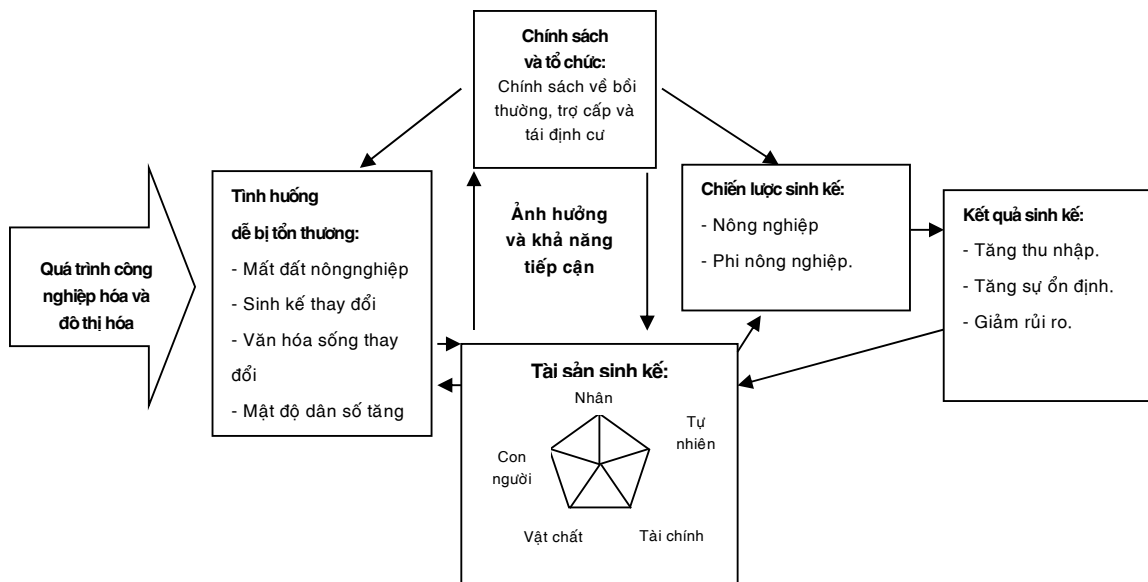
2. Cơ sở lý thuyết và mô hình nghiên cứu

2.1 Cơ sở lý thuyết

Theo Luật đất đai [2], thu hồi đất là việc Nhà nước ra quyết định hành chính để thu lại quyền sử dụng đất hoặc thu lại đất đã giao cho tổ chức, Ủy ban Nhân dân xã, phường, thị trấn quản lý. Sự thu hồi đất và di chuyển chỗ ở của người dân có thể gây ra sự thiếu thốn nghiêm trọng và những tổn hại về kinh tế - xã hội, môi trường nếu không có một kế hoạch cẩn thận. Theo Ngân hàng Phát triển châu Á (ADB), để tránh hoặc tối thiểu hóa những tổn thất khi thực hiện dự án thì việc thu hồi đất và tái định cư là không thể tránh khỏi, những kế hoạch này nên được lên kế hoạch và thực hiện như chương trình phát triển. ADB chỉ ra rằng

những người ảnh hưởng nên được hỗ trợ để họ cải thiện mức sống, hoặc ít nhất là phục hồi cuộc sống của họ, bằng cuộc sống cũ hoặc cao hơn trước khi họ bị thu hồi đất và di chuyển (ADB, 1995) [3]. Theo Ngân hàng Thế giới (2004) [4], phục hồi thu nhập là một phần quan trọng của chính sách thu hồi đất khi những người bị ảnh hưởng mất đi cơ sở sản xuất, kinh doanh, việc làm hoặc các nguồn thu nhập khác. Các phương án tạo thu nhập bao gồm: (i) Tín dụng trực tiếp đối với kinh doanh nhỏ và tự làm; (ii) Xây dựng các kỹ năng thông qua đào tạo; (iii) Hỗ trợ trong việc tìm kiếm các cơ hội trong các doanh nghiệp nhà nước và tư nhân; và (iv) Ưu tiên đối với những người bị ảnh hưởng trong việc tuyển chọn lao động liên quan đến dự án hoạt động. Hiểu theo nghĩa rộng hơn, không phải chỉ là thu nhập mà còn cả sinh kế bền vững cho những đối tượng bị tổn thương do thu hồi đất. Sinh kế bao gồm các khả năng, các tài sản (bao gồm cả các nguồn lực vật chất và xã hội) và các hoạt động cần thiết để kiếm sống (DFID, 1999)[5].

Một sinh kế bền vững khi nó có khả năng ứng phó và phục hồi nếu bị tác động hay có thể thúc đẩy các khả năng và tài sản ở cả thời điểm hiện

Hình 1. Khung phân tích sinh kế bền vững

Nguồn: Dựa theo khung sinh kế bền vững (DFID 1999)

tại và trong tương lai trong khi không làm xói mòn nền tảng nguồn lực tự nhiên (Tim Hanstad, Robin Nielsn and Jennifer Brown, 2004) [6]. Hình 1, theo mô hình sinh kế bền vững (DFID 1999), cho thấy một chính sách về bồi thường, hỗ trợ cho người dân bị thu hồi đất tạo được sinh kế bền vững khi nó tác động các tài sản sinh kế của người dân (Con người, nhân lực, vật chất, tài chính và nguồn lực tự nhiên) và kết hợp với thay đổi phương thức sinh kế (nông nghiệp và phi nông nghiệp) đảm bảo tăng thu nhập cho người dân sau thu hồi đất.

2.2 Mô hình định lượng

Qua thực tế của việc thực hiện các dự án có liên quan đến thu hồi đất và thực hiện công tác tái định cư, sau một thời gian người dân bị thu hồi đất và nhận được tiền đền bù thì có một nhóm hộ gia đình có đời sống mà cụ thể là thu nhập được cải thiện tốt hơn so với trước khi triển khai dự án. Tuy nhiên, cũng có một bộ phận người dân có thu nhập không được cải thiện, thậm chí còn thấp hơn so với trước khi bị thu hồi đất. Trên cơ sở đó, nhóm nghiên cứu đề xuất mô hình hồi quy Binary Logistic nghiên cứu về các

nhân tố ảnh hưởng đến xác suất cải thiện thu nhập của hộ gia đình nông dân sau khi bị thu hồi đất như sau:

$$\ln \left[\frac{P(Y=1)}{P(Y=0)} \right] = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \dots + \beta_n X_n$$

Trong đó:

$P(Y=1) = P_0$: Xác suất hộ gia đình sau thu hồi đất là tăng thu nhập (Cải thiện thu nhập).

$P(Y=0) = 1 - P_0$: Xác suất hộ gia đình sau thu hồi đất là không tăng thu nhập (không cải thiện thu nhập).

X_i : là các biến độc lập.

$$\ln \left[\frac{P_0}{1 - P_0} \right] = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \dots + \beta_n X_n$$

$$\text{Đặt } O_0 = \frac{P_0}{1 - P_0} = \frac{P(\text{cải thiện thu nhập})}{P(\text{không cải thiện thu nhập})}$$

(Hệ số Odds)

$$\ln O_0 = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \dots + \beta_n X_n$$

Log của hệ số Odd là một hàm tuyến tính với các biến độc lập X_i ($i = 1, 2, \dots, n$)

Trên cơ sở kế thừa từ khung phân tích sinh kế bền vững và đặc điểm của địa bàn nông thôn VN, Mô hình chọn các biến như sau:

Bảng 1. Những yếu tố ảnh hưởng đến thu nhập của hộ gia đình nông dân bị thu hồi đất:

Tên biến	Ký hiệu	Định nghĩa	ĐVT	Kỳ vọng
Biến phụ thuộc	Y	Biến giả, nhận giá trị 1 khi thu nhập của hộ tăng lên, và là giá trị 0 nếu thu nhập của hộ không tăng		
Trình độ học vấn của chủ hộ	Edu (X_1)	Số năm đi học của chủ hộ	Năm	+
Tuổi của chủ hộ	TuoiCh (X_2)	Là số tuổi của chủ hộ	Năm	+
Tỷ lệ phụ thuộc	Tlpthuoc (X_3)	Tỷ lệ giữa số người nằm ngoài độ tuổi lao động trên tổng số người trong gia đình	%	-
Số lao động trong hộ	Ldong (X_4)	Số lao động trong hộ gia đình	Người	+
Diện tích đất bị thu hồi	Dtdth (X_5)	Diện tích đất nông nghiệp và phi nông nghiệp bị thu hồi.	m ²	-
D-Invest	D-Invest (X_6)	D-invest là biến giả. Nếu hộ sử dụng tiền đền bù để đầu tư sản xuất kinh doanh sau khi bị thu hồi đất thì D-invest =1; nếu không thì D-invest =0		+
D-Ldong	D-Ldong (X_7)	D-Ldong là biến giả. $X_7 = 1$ nếu hộ có lao động làm việc trong KCN Tân Phú Trung; và $X_7 = 0$ nếu hộ không có lao động làm việc trong KCN Tân Phú Trung		+

Hàm hồi quy Binary Logistic xác định các nhân tố ảnh hưởng đến xác suất cải thiện thu nhập được viết lại như sau:

$$\ln O_0 = \beta_0 + \beta_1 \cdot \text{Edu} + \beta_2 \cdot \text{TuoiCh} + \beta_3 \cdot \text{Tlpthuoc} + \beta_4 \cdot \text{Ldong} + \beta_5 \cdot \text{Dtdth} + \beta_6 \cdot (\text{D-Invest}) + \beta_7 \cdot (\text{D-Ldong}) + \varepsilon$$

3. Kết quả ứng dụng

Để ứng dụng mô hình trong thực tiễn, vào tháng 12/2010, nhóm nghiên cứu đã tiến hành điều tra 94 hộ gia đình bị thu hồi đất (10% số hộ) để phát triển KCN Tân Phú Trung trên địa bàn huyện Củ Chi TP.HCM. Tổng diện tích KCN Tân Phú Trung là 552,3 ha và sự thu hồi đất để xây dựng KCN này ảnh hưởng đến khoảng 900 hộ gia đình. Do đa số người dân được nhận tiền đền bù vào năm 2006, để có cơ sở so sánh đời sống và thu nhập của người dân trước và sau khi thu hồi đất nên số liệu sẽ được khảo sát ở hai thời điểm khác nhau: là năm 2006 và năm 2010. Sau đó, sử dụng chỉ số lạm phát theo công bố của Tổng cục Thống kê để quy đổi thu nhập từ năm 2006 về năm 2010 để có thể so sánh thu nhập ở hai thời điểm với nhau.

3.1 Kết quả về thay đổi thu nhập

Bảng 2 cho thấy, có 37,23% số hộ được khảo sát trả lời là thu nhập của họ có tăng, 42,55% số hộ trả lời thu nhập của họ không có sự thay đổi và 20,21% số hộ được khảo sát trả lời là thu nhập của họ bị giảm sau khi thu hồi đất.

Tuy nhiên, để thấy rõ bản chất của thay đổi thu nhập của các nhóm hộ cần tính đến điều chỉnh thu nhập theo lạm phát.

Bảng 3 cho thấy, khi chưa điều chỉnh theo

Bảng 2. Đánh giá về thu nhập của hộ sau khi bị thu hồi đất qua khảo sát

ĐVT: hộ

Mức độ đánh giá	Số lượng	Tỷ lệ %
1. Tăng lên	35	37,23
2. Không tăng	59	62,76
Trong đó:		
Giữ nguyên	40	42,55
Giảm đi	19	20,21
Tổng cộng	94	100,00

Nguồn: Khảo sát và tính toán tổng hợp

lạm phát thì thu nhập của tất cả các nhóm hộ đều tăng. Cụ thể, thu nhập của nhóm hộ có thu nhập tăng đạt mức thu nhập bình quân đầu người là 19,076 triệu đồng, so với mức 9,032 triệu đồng của thời điểm trước thu hồi đất, tức là đã tăng 10,044 triệu đồng trên đầu người. Còn nhóm có thu nhập không tăng thì trên danh nghĩa sau khi thu hồi đất thu nhập của mỗi đầu người cũng là 12,551 triệu đồng, tăng 1,873 triệu đồng so với trước khi thu hồi đất.

Tuy nhiên, khi đã điều chỉnh thu nhập của hộ theo lạm phát thì thu nhập thực tế của các nhóm hộ thay đổi rất nhiều. Cụ thể, thu nhập của nhóm hộ có thu nhập tăng sau thu hồi đất chỉ còn tăng 5,086 triệu đồng so với thời điểm trước khi thu hồi đất và thu nhập của nhóm hộ có thu nhập không tăng thì giảm 3,988 triệu đồng so với thời điểm trước khi thu hồi đất. Phân tích trên cho thấy nếu chính quyền địa phương không có giải pháp hợp lý để hỗ trợ người dân sau khi bị thu

Bảng 3. Thu nhập bình quân/nhân khẩu giữa các nhóm hộ bị thu hồi đất

ĐVT: triệu đồng

Nhóm hộ	Trước thu hồi đất	Sau thu hồi đất	So sánh	
			±Δ	%
1. Khi chưa điều chỉnh theo lạm phát				
- Nhóm hộ có thu nhập tăng	9,032	19,076	10,044	111,2
- Nhóm hộ có thu nhập không tăng	10,677	12,551	1,873	17,5
2. Khi điều chỉnh theo lạm phát				
- Nhóm hộ có thu nhập tăng	13,990	19,076	5,086	36,4
- Nhóm hộ có thu nhập không tăng	16,539	12,551	-3,988	-24,1

Nguồn: Khảo sát và tính toán tổng hợp

Bảng 4. Kết quả ước lượng mô hình hồi quy Binary logistic

Biến số	Hệ số β (Coefficients)	Wald	Sig.	Exp(B) e^{β}
Constant (C)	-3,169	2,444	0,118	0,042
Trình độ học vấn của chủ hộ	0,308	7,044	0,008	1,361
Tuổi của chủ hộ	0,003	0,008	0,929	1,003
Số lao động trong hộ	1,040	7,765	0,005	2,830
Tỷ lệ phụ thuộc	-3,619	3,994	0,046	0,027
Diện tích đất bị thu hồi	-0,0004	8,376	0,004	0,999
D-Invest	1,821	6,179	0,013	6,179
D-Ldong	1,428	3,947	0,047	4,171
Kiểm định Omnibus	Chi-square	Sig.		
	51,784	0,000		

hồi đất, thì nguyên tắc trong thu hồi đất là đảm bảo cuộc sống của người dân phải bằng hoặc cao hơn trước khi thu hồi đất là rất khó đảm bảo khi mà trong thu nhập trong thực tế của người dân bị giảm, mặc dù trên danh nghĩa thì thu nhập của họ có thể tăng.

3.2 Kết quả về các yếu tố ảnh hưởng đến thay đổi thu nhập

Biến phụ thuộc: Dạng hộ (Hộ có thu nhập tăng = 1; hộ có thu nhập không tăng = 0)

- Theo Bảng 4, kiểm định Wald với mức ý nghĩa $< 0,05$, hầu hết các biến đều có ý nghĩa thống kê ngoại trừ biến *Tuổi của chủ hộ* (có mức ý nghĩa $> 0,05$).

- Kiểm định Omnibus cho biết mô hình lý thuyết đưa ra là phù hợp với mức ý nghĩa trên 95%.

Bảng 5 cho biết xác suất cải thiện thu nhập theo tác động biên của từng yếu tố với giả định xác suất ban đầu là 10%.

- Đối với biến trình độ học vấn, giả định các

hộ có xác suất tăng thu nhập ban đầu là 10%, khi các yếu tố khác không đổi, khi tăng một năm đi học của chủ hộ thì xác suất tăng thu nhập là 13,13% (so với mức ban đầu là 10%). Nếu xác suất ban đầu là 20%, xác suất tăng thu nhập là 25,37% và khi xác suất ban đầu là 30%, xác suất tăng thu nhập là 36,82%. Như vậy, trình độ học vấn của chủ hộ khi tăng thêm một năm đi học giúp nâng cao xác suất cải thiện thu nhập của hộ gia đình tăng 3,13% nếu xác suất ban đầu là 10%.

Tương tự:

- Khi tăng tỷ lệ phụ thuộc lên 1% thì xác suất tăng thu nhập chỉ còn là 0,3% (so với mức ban đầu là 10%, tức là đã giảm 9,7%).

- Khi lao động trong hộ tăng lên một người thì xác suất tăng thu nhập của hộ là 23,89% (so với mức ban đầu là 10%). Như vậy, trong điều kiện các yếu tố khác không đổi, khi tăng một lao động thì khả năng cải thiện thu nhập của hộ gia đình tăng 13,89% so với xác suất cải thiện thu nhập ban đầu.

Bảng 5. Ước lượng xác suất cải thiện thu nhập

	Hệ số tác động biên (e^{β_k})	Xác suất cải thiện thu nhập được ước tính khi biến độc lập thay đổi một đơn vị và xác suất ban đầu(%)		
		10%	20%	30%
Trình độ học vấn chủ hộ	1,361	13,13	25,37	36,82
Số lao động của hộ	2,830	23,89	41,39	54,76
Tỷ lệ phụ thuộc	0,027	0,30	0,67	1,14
Diện tích đất bị thu hồi	0,999	9,99	19,98	29,98
D-Invest	6,179	40,63	60,63	72,53
D-Ldong	4,171	31,62	50,99	64,07

- Trong điều kiện các yếu tố khác không đổi, Khi tăng thu hồi đất thêm $1m^2$ thì xác suất cải thiện thu nhập của hộ chỉ còn là 9,99% (so với mức ban đầu là 10%). Như vậy, diện tích đất bị thu hồi tăng thêm $1m^2$ thì nó làm giảm xác suất cải thiện thu nhập của hộ gia đình chỉ còn 9,99% so với xác suất cải thiện thu nhập ban đầu.

- Trong điều kiện các yếu tố khác không đổi, khi hộ có sử dụng tiền đền bù đầu tư vào sản xuất kinh doanh thì xác suất cải thiện thu nhập mới của hộ là 40,67% (so với mức ban đầu là 10%).

- Những hộ có lao động làm trong KCN Tân Phú Trung cũng giúp gia tăng xác suất cải thiện thu nhập của hộ gia đình, mức xác suất là 31,62% (so với mức ban đầu là 10%).

Thứ tự tầm quan trọng ảnh hưởng của các yếu tố là: Sử dụng tiền đền bù, lao động làm trong KCN, số lao động của hộ, tỷ lệ phụ thuộc, trình độ học vấn và diện tích bị thu hồi.

Hàm hồi quy Binary Logistic xác định các nhân tố ảnh hưởng đến xác suất cải thiện thu nhập như sau:

$$\text{LnO}_0 = -3,169 + 0,308\text{Edu} - 3,619\text{Tpthuoc} + 1,040\text{Ldong} - 0,0004\text{Dtdth} + 1,821(\text{D-Invest}) + 1,428(\text{D-Ldong}) + \varepsilon$$

4. Gợi ý chính sách

Kết quả của mô hình cho thấy các yếu tố trình độ học vấn của chủ hộ, số lao động trong hộ, hộ có dùng tiền đền bù vào việc đầu tư cho sản xuất kinh doanh, và hộ có lao động làm việc trong KCN làm tăng xác suất cải thiện thu nhập, trong khi tỷ lệ phụ thuộc và diện tích đất bị thu hồi lại làm giảm xác suất cải thiện thu nhập của hộ. Do đó, các chính sách cần được quan tâm như sau:

4.1 Vấn đề thu hồi đất và đền bù giải tỏa

Sự thu hồi đất có ảnh hưởng rất lớn đối với đời sống và sinh kế của người dân, làm giảm xác suất cải thiện thu nhập của hộ. Thực tế cho thấy người bị thu hồi đất đã bị mất mát rất lớn cho việc xây dựng các KCN, khu đô thị mới, hoặc cho các mục đích khác. Vì vậy, khi tiến hành thu hồi đất thì chính quyền cần thực hiện tốt chính sách thu hồi như theo khuyến cáo của các tổ chức quốc tế, nếu không thực hiện tốt việc này có thể gây mầm mống bất ổn

cho xã hội và trong thực tế việc khiếu kiện phức tạp và đông người liên quan đến công tác thu hồi đất đã xảy ra. Theo ý kiến của hộ được khảo sát thì mức giá đền bù có sự chênh lệch rất lớn so với giá thị trường. Do đó, hoạt động thu hồi đất trong tương lai cần làm tốt hơn vấn đề này và giá đền bù phải được điều chỉnh càng gần với giá thị trường cùng thời điểm thì càng tốt. Có thể việc thu hồi đất nên giao cho thị trường, tức là việc áp giá đền bù sẽ trên cơ sở thỏa thuận giữa người có đất và chủ đầu tư.

Khi có chủ trương thực hiện dự án có liên quan đến thu hồi đất thì cần tạo điều kiện cho người trong vùng ảnh hưởng tham gia vào quá trình chuẩn bị và thực hiện dự án bởi vì nó ảnh hưởng trực tiếp đến đời sống sinh kế hàng ngày của họ. Ngoài ra, trước khi thu hồi đất cần phải xây dựng kế hoạch, chương trình phục hồi thu nhập cho người dân bị thu hồi đất.

4.2 Vấn đề giáo dục

Qua số liệu khảo sát về trình độ học vấn của chủ hộ, cũng như trình độ của số lao động cho thấy: có tới 84,1% số chủ hộ có trình độ học vấn cấp 1, cấp 2 và không đi học; và số lao động có trình độ tương tự cũng chiếm tới 70%. Trong xã hội hiện nay, trình độ học vấn có vai trò rất lớn đối với sự cải thiện thu nhập của hộ. Khi học vấn càng cao thì người lao động càng có cơ hội tìm được công việc ổn định và thu nhập tốt đảm bảo cho cuộc sống của gia đình họ.

Chính quyền phải khuyến khích và tạo điều kiện cho người dân được đến trường, đặc biệt là đối với những hộ gia đình có đất bị thu hồi. Thực trạng hiện nay của những hộ bị thu hồi đất ở KCN thì bên cạnh những hộ có thu nhập tăng, họ có điều kiện tốt để con cái được học hành đến nơi, đến chốn thì cũng có nhiều hộ cũng rơi vào trường hợp khó khăn, nguyên nhân do không còn đất nông nghiệp để sản xuất và do việc sử dụng tiền đền bù đất chưa hợp lý nên việc chăm lo cho sự nghiệp giáo dục cho gia đình họ còn nhiều khó khăn. Do đó, để góp phần ổn định và cải thiện thu nhập của hộ, một giải pháp đề nghị là miễn giảm học phí cho con em gia đình nghèo, nhất là

những hộ thuộc diện có đất bị thu hồi để họ có cơ hội đến trường.

4.3 Vấn đề dân số và việc làm

Qua khảo sát, tổng số nhân khẩu trong mẫu điều tra là 418 người, tổng số lao động là 233 người. Số lao động bình quân một hộ là 2,48 lao động. Tỷ lệ phụ thuộc bình quân là 44,3%. Cơ cấu việc làm cũng có sự khác biệt giữa nhóm hộ có thu nhập tăng và nhóm có thu nhập không tăng. Vì vậy, để giúp người dân nhanh chóng ổn định và hòa nhập trong cuộc sống mới thì chính quyền phải thường xuyên quan tâm đến công tác dân số, thực hiện tốt việc tuyên truyền chủ trương mỗi gia đình chỉ nên có từ 1 đến 2 con để nuôi dạy cho tốt. Ngoài ra, khi gia đình ít con, số người sống phụ thuộc ít thì họ có điều kiện tập trung vào làm kinh tế để cải thiện thu nhập cho gia đình họ.

Vấn đề việc làm sau thu hồi đất cũng được người dân rất quan tâm vì nó ảnh hưởng trực tiếp đến cuộc sống của họ. Vì vậy, chính quyền cần tổ chức dạy nghề miễn phí cho lực lượng lao động ở địa bàn bị ảnh hưởng bởi dự án, nhất là đối với số lao động phải chuyển đổi nghề nghiệp do đất nông nghiệp bị giảm, và phải giới thiệu việc làm cho họ để họ có cơ hội tìm việc làm và nâng cao thu nhập. Cần phải có chính sách để buộc chủ đầu tư khi thu hồi đất để thực hiện dự án thì khi tuyển dụng lao động phải có chính sách ưu tiên tuyển dụng số lao động của những gia đình có đất bị thu hồi.

4.4. Vấn đề sử dụng tiền đền bù đất

Nghiên cứu cho thấy việc sử dụng tiền hợp lý như đầu tư vào sản xuất kinh doanh sẽ có tác dụng rất lớn trong việc cải thiện thu nhập của hộ bị thu hồi đất. Tuy nhiên, theo số liệu khảo sát thì số hộ gia đình sau thu hồi đất sử dụng số tiền đền bù chủ yếu đi vào hưởng tiêu dùng như: xây nhà có 84,04%, mua sắm vật dụng gia đình có 87,23%. Số hộ sử dụng tiền đền bù vào mục đích sản xuất, kinh doanh nhằm tạo thu nhập cho tương lai chiếm tỷ lệ rất khiêm tốn như: đầu tư vào sản xuất kinh doanh chỉ có 31,91%, hoặc sử dụng tiền đền bù để xây nhà trọ chỉ có 11,7%.

Theo cách sử dụng tiền của những hộ sau thu hồi đất thì khi phát tiền đền bù cho người dân, chính quyền nên tổ chức những buổi hội thảo

hoặc buổi tư vấn về những ngành nghề, lĩnh vực sản xuất, kinh doanh, những cây con nào phù hợp trên địa bàn để người dân sau khi nhận tiền đền bù thì biết cách sử dụng số tiền này hợp lý, tránh tình trạng như thời gian trước đây chỉ chú trọng tiêu dùng và xây dựng nhà cửa. Ngoài ra, bên cạnh việc phát tiền đền bù thì chính quyền nên có chính sách để các chủ dự án chia sẻ lợi ích thu được từ dự án cho người có đất bị thu hồi như việc chia một tỷ lệ cổ phần nào đó của dự án cho người dân dựa theo số đất mà họ bị thu hồi. Có như vậy, bên cạnh số tiền đền bù đất thì người dân còn có một nguồn thu nhập liên quan trực tiếp đến dự án để đảm bảo cho cuộc sống của gia đình họ.

4.5 Mở rộng ứng dụng mô hình nghiên cứu

Từ điển hình của thu hồi đất ở KCN Tân Phú Trung, mô hình nghiên cứu này có thể vận dụng cho các KCN khác với quy mô mẫu lớn hơn nhằm nâng cao khả năng tin cậy cho các gợi ý chính sách hướng tới có giải pháp thích hợp và có luận cứ khoa học phục vụ cho tạo sinh kế bền vững và nâng cao thu nhập cho các hộ gia đình bị thu hồi đất■

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Đinh Long (2010), *Đề nông dân ly nông nhưng bất ly hương*, Báo điện tử Đại biểu nhân dân (Tiếng nói của Quốc hội, Diễn đàn của Đại biểu Quốc hội, Hội đồng nhân dân và cử tri), <http://daibieunhandan.vn/default.aspx?tabid=75&NewsId=39917>.
2. Quốc hội nước CHXHCN VN (2003), *Luật đất đai năm 2003*, Cổng thông tin điện tử của Chính phủ: <http://www.chinhphu.vn/vanbanpq/lawdocs/L13QH.DOC?id=33818>.
3. Ngân hàng Phát triển châu Á (1995), *Cẩm nang về tái định cư*, http://www.adb.org/Documents/Translations/Vietnamese/Resettlement_Handbook_VN.pdf
4. World Bank (2004), *Involuntary Resettlement Sourcebook Planning and Implementation in Development Projects*, http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSCContentServer/WDS/IB/2004/10/04/000012009_20041004165645/Rendered/PDF/301180v110PAPE1ettlementosourcebook.pdf.
5. Department for International Development (DFID, 1999), *Sustainable Livelihoods Guidance Sheets*, <http://www.nssd.net/pdf/sectiont.pdf>.
6. Tim Hanstad, Robin Nielsen and Jennifer Brown (2004), *Land and Livelihoods - Making Land Rights Real for India's Rural Poor*, Rural Development Institute (RDI), USA, <http://www.fao.org/docrep/007/j2602e/j2602e00.htm>.